

ДИСКУСІЙНІ ПРОБЛЕМИ, ГІПОТЕЗИ

Розділ XIII

УДК 008.001+008(091)+069+069.4+930.25+02+32.019.5

РУДЕНКО С.Б.

Про уточнення поняття «пам'ятка» в контексті теорії політики пам'яті

Формування й реалізація політики пам'яті передбачає використання різноманітних джерел історичної пам'яті, серед яких особливе місце посідають пам'ятки як автентичні свідчення минулого. Дослідженням проблем, пов'язаних із політикою пам'яті здійснюється в межах окремого наукового напрямку. Природно, що для оптимізації досліджень теорії політики пам'яті необхідно мати чітке визначення поняття «пам'ятка». Проте, аналіз наукових робіт у цій галузі показує, що визначенню поняття пам'ятки приділяється недостатньо уваги. Відповідні дефініції практично відсутні, а з контексту робіт з теорії політики пам'яті досить важко зрозуміти, що ж саме розуміється під поняттям «пам'ятка». Водночас, наприклад, у роботах культуролога С.Б. Руденка проведено ґрунтовні дослідження цього поняття. В зв'язку з цим, плідним може бути застосування міждисциплінарного підходу, сутність якого полягає у залученні напрацювань у галузі культурології та пам'яткознавства для визначення поняття «пам'ятка» в контексті теорії політики пам'яті. Все це дозволить отримати нові наукові знання, які можуть бути використані для розв'язання нагальних проблем у сфері формування й імплементації політики пам'яті в Україні.

Ключові слова: пам'ятка, політика пам'яті, історична пам'ять, пам'яткознавство, культурологія, теорія політики пам'яті, міждисциплінарний підхід.

Політика пам'яті – це «галузь **публічної політики**, а саме – цілеспрямовані заходи держави (чи іншої публічної інституції, суспільно-політичної сили), що мають на меті утвердження в свідомості суспільства певних (бажаних для держави чи суспільної сили) уявлень про історичне минуле і, відповідно, підваження або й усунення з суспільної свідомості таких уявлень про історичне минуле, котрі, на погляд суб'єкта політики, не відповідають інтересам спільноти, держави, національним інтересам. У такий спосіб окреслена

політика пам'яті передбачає свідомо визначені цілі, певний набір принципів та інструментів їх реалізації» [1]. Втілення політики пам'яті передбачає використання відповідних джерел історичної пам'яті, серед яких особливе місце посідають пам'ятки – автентичні свідчення минулого. В зв'язку з цим, актуальною є проблема визначення поняття «пам'ятка» в теорії політики пам'яті.

Дослідженням поняття пам'ятки займаються переважно культурологи, пам'яткознавці, музеєзнавці. Узагальнююче дослідження, присвячене поняттям «пам'ятка», «музейна пам'ятка» здійснено автором цієї статті [9].

Грунтовні дослідження теорії політики пам'яті проведені, зокрема, Ю.О. Зерній (котра одна із перших зробила узагальнююче дослідження конкретних механізмів державної політики пам'яті), Л.П. Нагорною (предметом філософського дискурсу якої виступають найбільш загальні поняття політики пам'яті, а саме: «політика історії», «мнемоісторія»; «феномен «затиснутості» історії між політикою та правом», «стереотип національно-державної ідентичності», «режим історичності», власне, «політика пам'яті» тощо), О.А. Гриценком (що вивчає процеси рецепції державної політики пам'яті безпосередньо місцевими громадами, в тому числі, форми опредметнення уявлень про минуле), О.М. Литвиненком (який розглядає можливості підтримки державними органами пам'яткознавчої діяльності). Поняття «пам'ятка» у працях зазначених науковців не має чіткого визначення, розглядається принагідно, побіжно, поверхово. Враховуючи наявність ґрунтовних досліджень поняття «пам'ятка» та відсутність чіткого розуміння цього поняття в межах наукового напряму, пов'язаного з дослідженням політики пам'яті, плідним може бути застосування міждисциплінарного підходу.

Таким чином, мета статті полягає у використанні наукових знань у галузі пам'яткознавства для уточнення поняття «пам'ятка» в контексті теорії політики пам'яті.

Перед тим, як перейти до викладу основного матеріалу, уточнимо поняття. «Пам'ятка» – це зафіксоване у формі застиглої предметності герменевтичне (науково-інтерпретаційне) автентичне джерело соціально значимої інформації, істотної для перебігу історико-культурного процесу. Нерухомі пам'ятки – це автентичні джерела соціально значимої історико-культурної інформації, представлені топографічно визначеними фрагментами актуального оточуючого простору, що відображають процес просторового матеріально-духовного освоєння людиною природного середовища. Рухомі пам'ятки – це автентичні джерела соціально значимої історико-культурної інформації, представлені мобільними об'єктами, що відображають процес матеріально-духовного освоєння людьми світу. Рухомі пам'ятки поділяються на музейні, архівні, бібліотечні [9].

Представник Національного інституту стратегічних досліджень О.М. Литвиненко, підняв, мабуть, найбільш конкретні проблеми, що виникають на стику політики пам'яті та використання історико-культурних цінностей [5].

На думку дослідника, актуалізація пам'яток полягає у використанні їх для конструювання «символічного простору існування нації». Автор розглядає актуалізацію пам'яток «у контексті постановки і досягнення суспільно значущих внутрішньо- і зовнішньополітичних цілей», серед яких: консолідація українського суспільства, створення єдиного українського культурного простору, формування української політичної нації, вирішення іміджевих завдань України на міжнародній арені. О.М. Литвиненко слушно звертає увагу на те, що досягнення поставлених цілей є неможливим без збереження, власне, пам'яток.

Уточнимо поняття «актуалізація». Воно походить від латинського «actualis», що в перекладі означає теперішній, сучасний, дійсний. Отже, дослівно «актуалізація» може бути перекладена як «осучаснення». Слово «актуалізація», в свою чергу, походить від «actus» – «дія». Отже, «актуалізація пам'яток» означає їхнє оптимальне використання в сучасних умовах. З історії відомо, що існує, принаймні, три способи «актуалізації» – інтерпретація (об'єктивна та суб'єктивна), фальсифікація зовнішнього вигляду та цілковите знищення пам'ятки або її відтворення «з нуля». Навіть, найменш шкідливий з точки зору збереження варіант – суб'єктивне перетлумачення – може призвести до негативних наслідків. Будь-які фальсифікації історії після їх викриття руйнують стереотипні уявлення суспільної свідомості, що може призвести до дезинтеграції соціуму. Водночас, ідеологічний підгін інтерпретації пам'яток до конкретної політичної ситуації, враховуючи високу частоту її зміни (принаймні в Україні) є справою марною, і нічого, крім хаосу, в суспільну думку не привнесе. Необхідно також пам'ятати, що важливим атрибутом історико-культурних цінностей як соціокультурного явища є їхня автентичність – фізичний субстрат пам'ятки, онтологічно пов'язаний з історико-культурною дійсністю, яку вона покликана репрезентувати. Тому, актуалізація пам'яток у розумінні осучаснення може бути викривлено витлумачена, коли автентичність приноситься у жертву сучасним потребам. Таким чином, актуалізація пам'яток – це всебічне використання історико-культурних цінностей відповідно до їхніх основних соціокультурних функцій, до яких, крім ідеологічної, належать також освітньо-виховна, джерельно-наукова, рекреаційно-дозвіллова.

Багато уваги О.М. Литвиненко приділяє практичним питанням охорони і використання пам'яток. Порушуючи питання обліку історико-культурних цінностей, учений, на жаль, звертає увагу лише на проблеми формування Державного реєстру *нерухомих* пам'яток України. Зацікавленість цим різновидом історико-культурних цінностей, на наш погляд, обумовлена її резонанс-

ністю. Руйнування нерухомих пам'яток, що зокрема виправдовуються незначеністю їхнього юридичного статусу, досить широко висвітлюються ЗМІ. Проте це не єдина проблема обліку пам'яток. Однією із найбільш нагальних проблем у цій сфері є створення реєстру бібліотечних пам'яток, які, фактично, до сьогодні не мають юридичного статусу. Відчувається, що міркуванням О.М. Литвиненко не вистачає чіткого уявлення про класифікацію пам'яток, відмінності між рухомими та нерухомими історико-культурними цінностями.

О.М. Литвиненко слушно пропонує посилити роботу щодо визнання українських нерухомих пам'яток на світовому рівні, зокрема шляхом занесення до Списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО (хоча, на жаль, навіть це іноді не може врятувати пам'ятки від знищення, зокрема і з ідеологічних причин; достатньо пригадати підлив талібами статуї Будди у Брамінській долині у Афганістані [4]), розробки довготривалих державних програм (які, щоправда, часто не фінансуються навіть на 50 %), прискорення темпів реєстрації історико-культурних цінностей (О.М. Литвиненко пропонує запровадити «єдиний Державний реєстр національної культурної спадщини», але відсутність чіткого розуміння класифікації пам'яток перетворює це поняття на фікцію), створення умов для залучення громадських організацій, громадського контролю тощо.

У своєму дослідженні О.М. Литвиненко, в цілому, досить точно вказує на «больові точки» пам'яткознавчої проблематики. Автор намічає найбільш актуальні цілі пам'яткознавчої діяльності. Проте, висвітлені проблеми не є новими для пам'яткознавства. Вони дискутуються у науковому середовищі не менш як останні двадцять років. Актуальність дослідження зумовлюють пошуки відповіді на запитання *як* досягти поставлених цілей, і чому нагальність поставлених проблем ігнорується аж до цього часу. Тому доцільно починати дослідження в цьому напрямі з аналізу доробку фахівців-пам'яткознавців.

Ю.О. Зерній розуміє зміст державної політики пам'яті як односторонню комунікацію владних інституцій і суспільства, спрямовану на конструювання (деконструкцію) колективних уявлень про минуле, яка полягає у насиченні суспільної свідомості повідомленнями-інтерпретаціями подій, фактів і явищ історичного минулого з метою впливу на історичну пам'ять «національної спільноти», іншими словами – як пропаганду. За Ю.О. Зерній державна політика пам'яті проявляється у рівні впливу ідеології на історичну науку, ступені відкритості історичних джерел, інтерпретаціях, вилученнях і запровадженнях пам'ятних дат, офіційно-політичному тлумаченні історичних подій, фактів, явищ, регламентації громадянської обрядовості, корекції і трансформації традицій та звичаїв, *формуванні символічного простору* (встановлення пам'ятників, актуалізація пам'яток, зміни топоніміки тощо), що закріплюється у відповідних «нормативно-правових актах, офіційних комеморативних заходах, орієн-

тованих на формування історичної пам'яті, репрезентаціях минулого у публічній діяльності політичного керівництва держави [2, с. 41]. Отже, пам'яткам, які в даній пропагандистській моделі фактично ототожнюються з пам'ятниками, пам'ятними знаками, відводиться роль засобу. Історико-культурні цінності посідають другорядне, порівняно з інформацією, яку вони уособлюють, значення. Виявлення, збереження, дослідження та популяризація пам'яток тут безпосередньо залежить від їхньої інтерпретації та використання в рамках комеморативної (від фр. *commemore* – «як» та *memoria* – «пам'ять»); спрямованих на закріплення у суспільній пам'яті) практики. Зазначимо, що таке бачення соціокультурної ролі пам'яток вже мало місце у радянський період нашої історії [див.: 9, с. 10–11].

Ю.О. Зерній, декларує, що «не використаним залишається потенціал національної історико-культурної спадщини, актуалізація якої є потужним засобом державної політики пам'яті» [3, с. 153]. Разом із тим, науковець не конкретизує шляхи розкриття інформаційного потенціалу пам'яток у межах реалізації політики пам'яті. Аналіз текстів Ю.О. Зерній говорить про відсутність чіткого визначення поняття «пам'ятка», що відображається на наукових результатах, отриманих дослідницею.

Підтвердженням цьому може служити «бібліотечна проблематика» в контексті історичної пам'яті, яка розглядається у дослідженні Ю.О. Зерній. Науковець, зокрема, торкається питання про Європейську цифрову бібліотеку в контексті інтеграції європейської колективної пам'яті [3, с. 68]. Дослідниця звертає увагу на «диспаритет», який характерний для фондів бібліотек. Він полягає у домінуванні творів російської та російсько-радянської літератури. Ця ситуація формує «потужний контрдискурс по відношенню до української ідентичності», оскільки бібліотеки, на думку Ю.О. Зерній, виступають як гаранті відтворення та збереження національної ідентичності [3, с. 156]. Як вихід із ситуації науковець пропонує не йти шляхом обмежень і заборон, а «концентрувати зусилля на поповненні бібліотечних фондів українською книгою» [3, с. 157]. Дослідниця також зазначає, що серед великого арсеналу форм і засобів формування історичної пам'яті провідне місце належить, зокрема, актуалізації бібліотечних фондів [3, с. 188]. Як бачимо, автор не розмежовує видання, що несуть інформацію про історичні процеси та видання, котрі є автентичними свідченнями історичних процесів. Бібліотечна проблематика подана еkleктично: тут і цифрова спадщина, і змістова характеристика фондів бібліотек, і роль бібліотек як «гарантів ідентичності». Зауважимо, що важлива *проблема фактичного ігнорування в Україні особливого різновиду історико-культурних цінностей – бібліотечних пам'яток* – не піднімається. Внаслідок такої «короткозорості» важливий пласт історико-культурних цінностей знаходиться під загрозою.

Втрата бібліотечних пам'яток неминуче матиме тяжкі й невідворотні наслідки для української історичної пам'яті. Для того, щоб зрозуміти все це, необхідно ознайомитися із напрацюваннями у сфері пам'яткознавства, що, хоча б, стосуються класифікації пам'яток [9, с. 38–41].

Односторонність розгляду пам'яток у контексті державної політики пам'яті винятково як легко замінних засобів ідеологічно-пропагандистської роботи зумовлене поверхневим розумінням можливостей соціокультурного використання пам'яток. Це породжує практичні проблеми: починаючи від недбалого збереження й закінчуючи неефективністю ідеологічного використання.

Історико-культурні цінності є ефективним засобом м'якої, лагентної пропаганди. Відкрита пропаганда може бути надзвичайно ефективною в короткі проміжки часу. Проте, надмірна кількість пропаганди, яка, до того ж, несе в собі відверту брехню, зрештою, провокує через деякий час її відторгнення, недовіру до будь-якої інформації, навіть правдивої, науково обгрунтованої [наприклад див.: 6, с. 84].

Результатом дії грубої пропаганди є абсолютна нечутливість об'єктів впливу до контрпропаганди. Контрпропаганда в її відкритій формі може подіяти лише в результаті надзвичайно сильних емоційних переживань, спричинених руйнуванням усталеної протилежної картини світу. Такі переживання є досить рідкісним явищем. Натомість, пам'ятки як джерела наукових досліджень, просвітницької роботи, інтелектуальної рекреації дозволяють, хоч і в довгостроковій перспективі, раціоналізувати ідеологічно-пропагандистський дискурс, формуючи в суспільній свідомості критичне ставлення до інформації, а значить – підвищуючи її резистентність до інформативно-комунікаційних маніпуляцій. Зростає також адаптивність громадської думки, вона гнучко сприймає виклики, що висуває перед нею динамічний світ.

Розглянемо науковий доробок Л.П. Нагорної. Враховуючи філософський характер її дослідження, реальні виклики, що постають перед українським соціумом у сфері охорони та використання історико-культурних цінностей залишаються поза увагою авторки. Там, де мова йде про пам'ятки (таких епізодів у її працях не багато), Л.П. Нагорна обмежується загальними виразами, на кшталт: історична політика охоплює «увесь комплекс музейної та меморіальної політики» [7, с. 109]. Що, наприклад, означає поняття «музейна політика» залишається не розшифрованим. Ці побіжні абстрагування, на жаль, не вносять ясності в розуміння поставленої проблеми.

Як і Ю.О. Зерній і О.М. Литвиненко, Л.П. Нагорна виводить на перший план ідеологічну функцію пам'яток у межах здійснення політики пам'яті («спрямування музейних експозицій», «монументальна пропаганда»). Намагаючись звернути увагу на необхідність збереження історико-культур-

них цінностей, науковець зазначає, що «зруйнована пам'ятка культури лише у рідкісних, справді поодиноких випадках здатна здобути «нове життя» (найчастіше, на жаль, у вигляді «муляжу» [7, с. 293]. Виходячи із пам'яткознавчої теоретико-методологічної бази, невід'ємним атрибутом історико-культурних цінностей є їхня автентичність [9]. В зв'язку з цим, пам'ятка не може отримати другого життя у вигляді неавтентичного муляжу.

О.А. Гриценко висловлює думку про те, що «звичай предметом аналізу політики пам'яті є відповідні практики державної влади, а досліджуються вони «згори»: розглядаються відповідні законодавчі акти й адміністративні дії органів влади, заяви та промови політиків, державні заходи з відзначення історичних подій, встановлення чи *знесення пам'ятників* (курсив наш – *авт.*) і таке інше» [1]. Натомість, науковець розглядає політику пам'яті з точки зору «грамшіванської концепції «підлеглих класів». У фокусі О.А. Гриценка перебуває «детальний розгляд того, що реально відбувається в плані формування колективних уявлень про минуле не серед еліт, не в центрах влади чи творення громадських опіній, а в середовищі так званих «пересічних українців», ще й у «глибинці» (наприклад, у невеликому українському місті), та до яких конкретних результатів це призводить» [1].

Предметом дослідження О.А. Гриценка є, передусім, історична свідомість і самосвідомість малих урбаністичних громад у їхній рецепції місцевого та національного минулого. Іншими словами, питання пам'яток розглядаються під кутом їх сприйняття – того, яке ставлення до них собі приписує громадська свідомість (суб'єктивний аспект), та як характер їхнього «омісцевлення» відображає реальне ставлення громади до власного минулого (об'єктивний аспект). Тобто, інтерес науковця більшою мірою складають соціально-психологічні аспекти історичної пам'яті. Втім, О.А. Гриценко, зовсім мало уваги приділяє ланці, що зв'язує «низовий» та «адміністративний» рівень. Мова йде про установи, предметом діяльності яких є пам'ятки – музеї, архіви, бібліотеки, історико-культурні заповідники, громадські пам'яткоохоронні організації, науково-дослідні інститути тощо. Науковець лише побіжно звертає увагу на необхідність накопичення, дбайливого збереження та актуалізації «символічного капіталу», що забезпечується, зокрема, інституційною базою культури пам'яті (музеї, архіви, бібліотеки, заповідники тощо) [1].

Зазначимо, що ведуться певні дослідження, присвячені впливу пам'яток на колективні уявлення про минуле великих і малих спільнот. Зокрема, дослідником історії національних держав Б. Андерсоном було тонко підмічено визначну роль пам'яток у формуванні та, згодом, закріпленні національної ідентичності «на місцях», зокрема в колоніях. Прикладом дослідження ролі пам'яток у формуванні історичної пам'яті місцевої громади є стаття

Є.І. Пастухової [8], присвячена ролі Амурського краєзнавчого музею. Автор зазначає, що на Далекому Сході існує тенденція до зменшення чисельності російського населення, в результаті чого у регіоні станом на 2009 р. проживає 6 млн. росіян. Сусідом даного регіону є КНР, в пограничних провінціях якої проживає 70 млн. чоловік. У зв'язку з цим, Є.І. Пастухова говорить про «об'єктивну демографічну небезпеку» [8, с. 12]. В Амурській області, за свідченнями автора, відчувається активна китайська культурна експансія. В той же час, китайська влада веде «цілеспрямовану роботу щодо виховання загарбницьких амбіцій китайського населення». «Єдине, що об'єднує місцевих (російських – *авт.*) жителів із «великою землею», – говорить дослідник, – це спільна історія (ретранслятором якої виступає музей – *авт.*) та віра». Таким чином, Амурський краєзнавчий музей розглядається як периферійний форпост державних інтересів Росії в «цивілізаційній сутичці» з Китаєм. Подібні, не менш гострі, проблеми є і в Україні. Цікавими з наукової точки зору могли б бути дослідження проблеми використання пам'яток у контексті утвердження державної політики пам'яті в регіонах, де, починаючи із 2004 р., інспірувалися сепаратистські настрої. Проте наведена проблема так і не стала предметом досліджень науковців, що вивчають політику пам'яті. Отже, дослідження імплементації та рецепції політики пам'яті є неповними без аналізу практики виявлення, збереження, дослідження та популяризації пам'яток, що здійснюються відповідними інституціями. Цей аналіз є неможливим без чіткого розуміння соціокультурної сутності пам'яток, їхньої класифікації, специфіки порівняно із іншими джерелами історичної пам'яті [9].

Тож, за результатами даного дослідження встановлено, що досі повною мірою не усвідомлена соціокультурна сутність пам'яток та їхня роль у політиці пам'яті. Історико-культурні цінності в контексті теорії політики пам'яті розглядаються переважно як засоби ідеологічного впливу, елементи маніпулятивних технологій. Однак цим соціальна роль матеріальних історико-культурних цінностей не вичерпується. Пам'ятки як автентичні джерела наукової, навчальної інформації у разі їхньої науково обгрунтованої (а не фантастичної) інтерпретації, можуть служити надійним запобіжником від фальсифікацій історичної пам'яті. Треба підкреслити сутнісну ознаку пам'яток – автентичність – онтологічний зв'язок об'єкта з історичною дійсністю, яку він покликаний відображати. Через це недопустимо ставити знак рівності між «новоділами», доцільно створеними комеморативними об'єктами (скажімо пам'ятними знаками) та реальними свідченнями історії. Все це зумовлює необхідність посилення державної уваги до інституцій, що забезпечують виявлення, збереження, дослідження та науково обгрунтовану інтерпретацію пам'яток – музеїв, архівів, бібліотек і організацій, що займаються проблемами, пов'язаними із нерухомими історико-культурними цінностями.

Перспективним є подальше застосування міждисциплінарного підходу (пам'яткознавство, культурологія, політологія) до дослідження ролі історико-культурних цінностей у державній політиці пам'яті.

Джерела та література

1. Гриценко О.А. «Пам'ять місцевого виробництва»: політика пам'яті та її реєстрація на місцях (на прикладі історичних наративів та пам'ятників м. Ватутіного) [Електронний ресурс] / О.А. Гриценко. – Режим доступу : http://culturalstudies.in.ua/knigi_10_5.php // Український центр культурних досліджень : Експериментальна веб-сторінка науковців УЦКД. – Дата звернення : 22.11.2014 р.
2. Зерній Ю.О. Державна політика пам'яті в Україні: становлення та сучасний стан [Електронний ресурс] / Ю.О. Зерній // Національний інститут стратегічних досліджень : Веб-сайт [Стара версія]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/8/7.pdf>. – 7.pdf. – 452 кб. – 11с. – [Цифрова версія видання : Стратегічні пріоритети : науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 2010 – № 2. – С. 41–51]. – Дата звернення : 22.11.2014 р.
3. Зерній Ю.О. Державна політика пам'яті як чинник утвердження української національної ідентичності : дис. ... канд. політ. наук / Ю.О. Зерній. – К., 2009. – 221 с.
4. Культурний ландшафт Брамінської долини [Електронний ресурс] // Вікіпедія: Вільна енциклопедія. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%88%D0%B0%D1%84%D1%82_%D0%91%D0%B0%D0%BC%D1%96%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B8. – Дата звернення : 22.11.2014 р.
5. Литвиненко О.М. Проблема актуалізації українських пам'яток культури : аналітична записка [Електронний ресурс] / О.М. Литвиненко // Національний інститут стратегічних досліджень : Веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/906/>. – Дата публікації : липень 2012. – Дата звернення : 22.11.2014 р.
6. Месснер Е.Э. Хочешь мира, победи мятежную : Творческое наследие Е.Э. Месснера [Электронный ресурс] / Е.Э. Месснер; Под общ. ред. В.И. Марченкова ; Составитель И.В. Домнин // Военная литература : Веб-сайт. – Режим доступа : http://militera.lib.ru/science/0/pdf/messner_ea01.pdf. – messner_ea01.pdf. – 19,2 мб. – 485 с. – Дата обращения : 22.11.14 р.
7. Нагорна Л.П. Исторична пам'ять : теорії, дискурси, рефлексії / Л.П. Нагорна. – К., 2012. – 328 с.
8. Пастухова Е.И. Музеи и проблемы национальной безопасности [Текст] / Е.И. Пастухова // Музей. – 2009. – № 11. – С. 12–13.
9. Руденко С.Б. Музейна пам'ятка : соціокультурна сутність та місце в системі історико-культурних цінностей : монографія [Текст] / С.Б. Руденко. – К., 2012. – 120 с.

Руденко С.Б. Об уточнении понятия «памятник» в контексте теории политики памяти

Формирование и реализация политики памяти подразумевает использование различных источников исторической памяти, особенное место среди которых занимают историко-культурные памятники. В связи с этим, необходимо дать четкое определение понятия «памятник». В работах, посвященных теории политики памяти этому вопросу практически не уделяется внимания. Из-за поверхностности, нечеткости и полисемантической определенности определений не удастся понять роль историко-культурных памятников в формировании и реализации политики памяти. В то же время, например, в работах культуролога С.Б. Руденко содержатся фундаментальные исследования понятия «памятник». В связи с этим, продуктивным может быть использование междисциплинарного подхода, сущность которого состоит в том, чтобы привлечь наработки памятниковедческих

и культурологических дисциплин для определения понятия «памятник» в контексте теории политики памяти.

Ключевые слова: политика памяти, памятник, историко-культурные ценности, культурология, памятниковедение, теория политики памяти, междисциплинарный подход, историческая память.

Rudenko S.B. About clarify the concept of «relic» in the context of the theory of the politics of memory

Formation and embodiment politics of memory involves the use of different sources of historical memory, among them a special place is occupied relics – authentic evidence of the past. In this regard, the relevant issue is the definition of the concept «relic» in the theory of the politics of memory. In the works of investigators of the theory of politics of memory definition of this concept is inexactly, superficial, polysemic. But, in the works of S.B.Rudenko made a thorough study of the concept «relic». Thus, be fruitful use multidiscipline approach clarify the concept of «relic» in the context of the theory of the politics of memory.

Concept «relic» in the context of the theory of the politics of memory are considered mainly as a means of ideological influence. However, relics are the sources of education and scientific research too. They be can be used as a reliable safeguard against fraud historical memory. It is necessary to emphasize the essential features attractions - authenticity - ontological connection object with historical reality, which he intended to deliver. Thus, it is impossible to replace relics to non-authentic objects.

Key words: politics of memory, relic, monument, historical and cultural heritage, archival heritology, librarian heritology, values of culture and history, relics of the past, museum values, archival values, librarian values, collective memory, theory of politics of memory.

Надійшло до редакції: 12.01.2015 р.